Сталося це 1897 року в Монтевідео.

Щосуботи друзі займали один і той'же бічний столик у кав'ярні "Глобус", як достойні бідняки, що уникають запрошувати гостей додому, або ті, що приховують свої знайомства. Всі вони були жителі Монтевідео; спершу довелося докласти зусиль, аби заприятелювати з Арредондо, досить стриманим провінціалом. Худорлявий і темноволосий, невисокий на зріст, дещо незграбний молодик, якому нещодавно минуло двадцять. Обличчя непримітне, вирізнялися тільки очі, дрімотливі й жваві водночас. Служив прикажчиком у галантерейній крамниці на вулиці Буенос-Айрес, а на дозвіллі вивчав юриспруденцію. Поки інші засуджували спустошливу війну, яку, на загальну думку, президент затягував з ганебних міркувань, Арредондо мовчав. Мовчав і тоді, коли його брали на кпини як хитруна.

Невдовзі після битви під Серрос-Бланкос Арредондо сказав друзям, що на деякий час мусить виїхати до Мерседес. Звістка нікого не схвилювала. Хтось порадив остерігатися збіговиськ гаучо на чолі з Апарісіо Саравіа З, Арредондо всміхнувся і відповів, що не боїться "білих". Співрозмовник прийняв гру і промовчав.

Важче далося прощання з Кларою, його нареченою. Він повторив їй, майже слово в слово, те саме. Попередив, щоб не чекала листів, бо не матиме на них часу. Клара не любила писати листи й охоче пристала на таку умову. Вони палко кохали одне одного.

Арредондо жив на околиці міста. Йому прислужувала мулатка з таким же прізвищем, як і в нього, бо її предки були рабами в його сім'ї ще за Великої

війни'. Арредондо повністю покладався на неї; він звелів жінці казати всім, хто його питатиме, буцімто поїхав з міста. А перед тим востаннє одержав платню в галантерейній крамниці.

Перебрався до тильної кімнати, іцо виходила не земляне патіо. Пересторога була зайвою, однак тепер Арредондо міг почати добровільне ув'язнення.

З вузького Металевого ліжка, на якому, згадавши давню звичку, він спочивав пополудні, Арредондо сумовито дивився на порожню полицю. Він розпродав усі свої книжки, навіть підручники з юриспруденції. Лишилася тільки Біблія, яку колись починав читати, та так і не дочитав.

Заходився вивчати її, сторінка за сторінкою, часом зацікавлено, часом знудьговано, і поклав собі вивчити напам'ять якусь главу з книги Мойсея та кінцівку Еклезіаста. Не прагнув зрозуміти прочитане. Людина вільнодумна, він щовечора читав "Отче наш", як обіцяв матері, коли їхав до Монтевідео. Бо якби знехтував синівську обітницю, міг би вскочити в халепу.

Він знав свою мету — ранок двадцять п'ятого серпня. Знав, скільки днів мусить чекати. Коли ж мети досягне, час зупиниться або, точніше, його вже не обходитиме, що станеться потім. Він чекав цього дня, як щастя чи свободи. Спинив годинника, щоб не позирати на циферблат, але щоночі, зачувши два надцять глухих ударів, відривав листок календаря і думав: одним днем менше.

Спершу намірявся жити звичним життям. Пити свій мате, палити сигарети, читати й повторювати, певну кількість сторінок, теревенити з Клементиною, коли та приноситиме на таці їжу, заучувати й відточувати якусь промову, перш ніж загасити свічку. Розмовляти з Клементиною, жінкою літньою, було нелегко, бо її пам'ять зупинилася на часі, коли вона жила на селі.

Він мав шахівницю і розігрував на ній безладні партії, які не завершував. Туру, якої бракувало, він замінював кулею або монетою.

Аби згаяти час, Арредондо щодня прибирав кімнату й ганявся за павуками. Мулатку дратувало, що хазяїн опускається до такого: то, мовляв, її клопіт, та й робить він це Незграбно.

Арредондо був би радий прокидатися, коли сонце підіб'ється височенько, але переважила давня звичка пробуджуватись удосвіта. Він скучив за друзями, хоча й усвідомлював без жалю, що вони, з огляду ня його стриманість, не нудь гують за ним. Котрийсь із них завітав якось і запитав про нього, та далі порогу не пройшов. Мулатка не знала його, і Арредондо так ніколи й не довідався, хто то був. Йому, жадібному до газет, було важко відмовитися від цих сховищ одноденної марноти. Він не був ні мислителем, ні мудрагелем.

Дні й ночі минали одноманітно, та найбільше гнітили неділі.

В середині липня він збагнув, що помилявся, сподіваючись розділити час, який так чи інакше втягує людину. І тоді Арредондо дав уяві блукати простора ми сходу, землею, що сьогодні стікала кров'ю, горбистими полями Санта-Ірене, де — хлопчиком запускав паперових зміїв; згадав жеребця в яблуках, який, певно, давно здох, і куряву, коли погоничі женуть худобу повз асьєнду, і старий візок з усяким дріб'язком, що раз на місяць приїздив із Фрай-Бентоса, згадав бухту Ла-Аграсіада3, де висадилися тридцять три, згадав Ервідеро, і кинджали, і гори, і ріки, і вершину Серро — він видерся колись на неї, дістався аж до маяка, певний, що іншої такої не знайти на обох берегах Ла-Плати. Спомин про гору викликав новий — Арредондо згадав гору на державному гербі й заснув.

Щовечора з моря повівав свіжий вітрець, приносив прохолоду і навівав сон. Жодної ночі безсоння не мучило його.

Він палко кохав свою наречену, але сказав собі не думати про жінок, особ ливо коли їх немає поряд. Сільське життя привчило його до моральної цноти. А щодо іншого... Він намагався якнайменше думати

про людину, яку ненавидів. І слухав, як періщить дощ по пласкій покрівлі.

Для в'язня чи сліпця час спливає немов з крутосхилу. Коли половина строку його добровільного ув'язнення минула, Арредондо не раз відчував, ніби існує поза часом. У ближньому патіо стояв колодязь, де жила жаба; йому й на думку не спадало, що саме цього він і шукав — час жаби, що межує з вічністю.

Незадовго до визначеного дня його знову опосіло нетерпіння. Якось увечері він не витримав і вийшов на вулицю. Все здавалося незнайомим і великим. Завер нувши за ріг, побачив світло і ввійшов до шинка. Щоб ствердити свою присутність, замовив горілки. Кілька солдатів розмовляли, спершись на шинквас.

— Ви ж знаєте, — казав один із них, — що заборонено розголошувати опера тивні зведення. А вчора у нас сталася кумедна пригода. Ми проходили повз редакцію "Ла Расон". Звідти лунав гучний голос і, звісно, порушував порядок. Ми негайно ввійшли. Редакція нагадувала вовче лігво, та ми зрешетили балакуна. Коли йому заціпило, ми почали шукати його, щоб витягти за ноги; проте побачили апарат, що зветься фонографом і говорить сам.

Всі зареготали.

Арредондо слухав теж, і солдат звернувся до нього:

— То як тобі жарт, друзяко?

Арредондо мовчав, і солдат підійшов до нього:

— Ану кричи: "Хай живе президент Хуан Ідіарте Борда!" Арредондо не скорився. Під глузливі оплески рушив до дверей. Вже за порогом його наздогнало образливе:

— Хвоста підібгав від страху!

Він повівся, як боягуз, проте знав, що це не так. Неквапом дійшов до свого дому.

Двадцять п ятого серпня Авеліно Арредондо прокинувся о дев'ятій. Спершу подумав про Клару, а вже потім про дату. Відчув полегкість: Прощавай чекання. Цей день настав.

Поки неквапливо голився, бачив у дзеркалі своє обличчя — таке, як і завж ди. Вибрав барвисту краватку і найкращий костюм. Поснідав. Похмуре небо віщувало дощ, а він же уявляв цей день сонячним. Вийшов з вогкої кімнати, відчуваючи якусь гіркоту. У передпокої віддав мулатці останні песо, які лиша лися. На метизній крамниці помітив кольорові ромби й подумав, що понад два місяці не згадував про них. Попростував до вулиці Саранді. Як завжди на вихідний, перехожих було небагато.

Ще не пробило третьої, коли він прийшов на центральну площу. "Te De um" уже відлунало; гурт чоловіків — військові та прелати — спускалися сходами храму. На перший погляд всі оті циліндри — дехто ще тримав їх у руках, — мундири, галуни, зброя, сутани справляли враження, ніби їх багато; насправді ж їх було зо три десятки. Арредондо не відчував страху, тільки щось ніби шанобу. Запитав, хто з них президент. Йому відповіли:

— Той, що поряд із архієпископом у митрі й з патерицею.

Арредондо вихопив револьвер і вистрілив.

Ідіарте Борда ступив кілька кроків, упав ницьма й виразно мовив:

— Я помираю.

Арредондо здався властям. Потім заявив:

— Я — "Колорадо" і кажу це з гордістю. Я вбив президента, який зрадив і зганьбив нашу партію. Я порвав з друзями та нареченою, аби не вплутувати їх;

не читав газети, аби ніхто не сказав, що вони підбурили мене. Ця акція справедливості — моя особиста. А тепер нехай мене судять.

Все відбувалося саме так, хоч і дещо складніше; принаймні мені здається, що все відбувалося саме так.